

Тема. Ф. Тютчев «Я знаю в праосені пору...»

Обладнання: репродукції картин І. Левітана “Золота осінь” та картин про осінь інших художників, музичні записи А. Вівальді, поезії Ф. Тютчева.

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань.

З'ясування емоційної готовності до уроку (передати свій настрій за допомогою 2—3 дієслів).

Інтерактивна технологія “Пароль”.(Кожен учень називає, не повторюючись, суттєве д ля матеріалу попереднього уроку слово чи словосполучення).

Бесіда.

—Згадайте, які словами називаємо тропами?

—Як називається опис природи у художньому творі?

—Назвіть поетів, які описували природу.

Перевірка домашнього завдання.

Зачитування сенканів про природу.

Зачитування описів улюбленого куточка природи.

II. Оголошення теми і мети уроку.

Слово вчителя. Усе в земному житті має своє призначення і свій унікальний талант. Коли митець утілює його в житті, то для людства залишається шедевр. Сьогодні ми познайомимося з російським поетом Федором Івановичем Тютчевим — автором поетичних шедеврів. Його дивовижна поезія, яка зачаровує чистотою почуттів і красою образів, входить у наше життя з самого дитинства.

Люблю грозу в начале мая,
Когда весенний, первый гром,
Как бы резвяся и играя,
Грохочет в небе голубом...

Или:

Зима недаром злится,
Прошла ее пора —
Весна в окно стучится
И гонит со двора.

Писати Тютчев почав рано, але друкувався рідко. Вже перші його вірші визнані справжніми шедеврами російської поезії. Творчий спадок поета становить близько 200 віршів. У них втілилося невичерпне багатство художнього смислу.

Виразне читання поезії “Я знаю в праосені пору...”

Есть в осени первоначальной
Короткая, но дивная пора —
Весь день стоит как бы хрустальный,
И лучезарны вечера.
Где бодрый серп гулял и падал колос,
Теперь уж пусто все — простор везде —

Лишь паутины тонкий волос
Блестит на праздно́й борозде.
Пустеет воздух, птиц не слышно боле,
Но далеко еще до первых зимних бурь —
И льется чистая и теплая лазурь
На отдыхающее поле.

Повертаючись з маєтку, де народився, до Москви, Федір Іванович 22 вересня 1857 року побачив ось таку картину.

Бесіда.

- Яке враження у вас викликала поезія?
- Що описує поет ?
- Який настрій навіює вірш?
- Де відбувається дія ?

Учитель. У поезії “Я знаю в праосені пору...” Тютчев зобразив пору, коли після наполегливої й тяжкої праці настає час спокою. Природа відпочиває. Цим його вірш суголосний поезіям Алкмана, Гете, Лермонтова. Мабуть, саме ці відчуття — глибокої тиші й незворушного спокою — панували в душі Тютчева після відвідин батьківщини.

Дослідницька робота. Визначити тропи у вірші.

(Епітети: повітря чисте, день прозорий, блакить прозора, тепла;
уособлення: вечір зве, серп гуляв, блакить ллється, стомлене і тихе поле;
порівняння: павутиння, мов тонке волосся).

Робота з репродукцією картини І. Левітана “Золота осінь”.

Учитель. Левітан любив осінь. Він чекав на цю найдорожчу для нього пору року. Осінь змивала кольори літа, замінюючи їх золотими барвами, повітря ставало прохолоднішим і чистим, прозорим.

Завдання.

- Рядочки якої поезії ви згадуєте, дивлячись на полотно “Золота осінь” ?
- Чому, споглядаючи картину, ви відчуваєте сум ?
- Як ви думаєте, чому на картині так багато сонця?
- Подивіться на берізку, що самотньо стоїть вдалині. Що вона нагадує вам?
- Що можна розповісти про річку? Хочеться вам поплавати в ній?
- Які фарби переважають на полотні? Чому художник використовує яскраві фарби ?
- Чому осінь, навіть така, якою вона зображена на картині Левітана, викликає незрозумілий сум і тривогу?

(Узагальнивши відповіді на кожне запитання, можна скласти поширене зв’язне висловлювання:

На картині багато світла, сонця, хоч інколи набігають хмарки і закривають його. Звідки це світло і це відчуття тепла, адже у повітрі вже відчувається осіння прохолода? Світло — від листя. Це золото беріз, і навіть якщо б не було сонця, все одно виникало б відчуття світла. Художник вихопив цей куточок природи в той момент, коли все ніби завершило, здивоване такою красою.

Березовий гай... Зовсім юні берізки ще тільки раз відчули зимовий холод, дерева, які вже багато пожили на світі, бачили не один приліт журавлів.

Вода у річці прозора-блакитна. Може, від того, що в ній віддзеркалюється небо, може, тому, що і річці хочеться побачити себе в усій красі. Атравичка, на яку спадає холодна ранкова роса, ще манить до себе. Берізки, молоді і доросліші, скупко скидають продовгуваті листочки. Візьмеш їх у руки, покладеш на долоню і відчуваєш прохолоду. А сам листочок зворушливо ніжний, світиться наскрізь. Тоді починаєш розуміти, звідки на картині стільки світла — кожен березовий листочок випромінює його. І стоять у гаю берези, наче серед дня запалені вінчальні свічки...

Але чому, глянувши на картину, ти відчуваєш сум, щемливу тугу? Чому? Тому, що життя швидкоплинне — зникне і ця краса... І ти, поки вона тут, поряд, вбираєш у себе і цю синь, і це золото беріз, і це повітря, в якому пахощі землі, річки і сонця...)

“Проба пера”. Описати осінь.

Як прекрасно йти тоненькою стрічечкою стежини і, забуваючи про все, розчинятися у величній красі лісу! Він начебто розкриває для тебе свої обійми, і ти завмираєш у німому подиві.

Тиша захоплює тебе. Стоїш нерухомо, немов чекаєш на щось. Але от налітає вітер, і все одразу оживає. Прокидаються дерева, скидають із себе сонячне листя — листя осені і лісу. Ти чекав їх так довго! Перебираючи кожний листок, нарешті знаходиш листочок, адресований тільки тобі.

Про що думає ліс? Про що мріє? Вдивляючись у жовтогарячі прожилки кленового листа, можна про все довідатися: ліс пише тобі про літо із сонцем, що сміється, і солов'їні трелі, про весну з її першими квітами, журавлями і квітучими деревами. Про чарівницю-зиму, що незабаром прийде, накриє ліс своїм сніжним килимом, і він заблищить на сонці.

Поки ж ліс живе в осені і радіє кожній миті, незважаючи, що плинуть дні, місяці... І осінь змінюється. Вона дедалі частіше сумує та плаче осіннім дощем.

А як чудово сидіти в лісі під ялинкою і спостерігати за сріблястими краплями! Дощ наповнює ліс неповторною свіжістю. Тобі зовсім не сумно, навпаки — ти радієш, коли раптом бачиш маленькі різнобарвні гриби, що непомітно з'явилися піддеревом.

Твоя душа злітає високо до небес. І це почуття польоту ти ховаєш глибоко в серці, щоб донести його до наступної осені, а може, щоб пронести через усе життя...

* * *

Люблю осінь, такою, якою вона є, з усім її теракотовим листям, помаранчевим сонцем і духмяними яблуками, з калюжами, з останніми теплими променями і прохолодними дощами, після яких, зазвичай, на яскраво-голубому небі сяє веселка. Кожна крапля осіннього дощу особлива, в неї солодкий присмак і вона виконує бажання. Ви що, не знали? Осінній дощ виконує бажання... Вийдеш на вулицю, без настрою, а тут тобі на голову дощ, краплинка за краплинкою, і ти вже кружляєш по вулиці, сяєш від незрозумілої радості і повертаєшся додому вже не та, інша, щаслива, й можливо, що навіть не сама, а з тим, хто теж не встояв від чарів осіннього дощу і закружляв поряд з тобою в дивному танці радості. Ось такий він, осінній дощ! Я закохана в осінь, таку, як вона є.

Учитель. Багато талановитих людей були закохані в осінь. Серед них і композитор Антоніо Вівальді. Послухаймо музику, яку він написав, захоплений спогляданням осені. Вслухайтесь у її чарівні звуки. Що ви почули і побачили?

(Звучить музика А. Вівальді “Времена года”).

III. Закріплення вивченого матеріалу.

Завдання. Скласти сенкан.

Осінь
Різнобарвна, мінлива
Зачаровує, дивує, тішить
Дарує відчуття спокою і гармонії із природою.
Краса.

Учитель. Коли читаєш твори Тютчева, відчуваєш спокій у душі. У поета природа жива, і живе вона за власними законами: працює, щоб жити, а живе — щоб працювати. Вона не вміє ненавидіти, але вміє випромінювати тепло і вміє любити. Тому вся творчість поета пройнята світлим сприйняттям життя і глибоким розумінням краси природи. Він — тонкий майстер ліричного пейзажу. Поета ще іноді називають співцем природи.

IV. Домашнє завдання.

Вивчити напам'ять вірш Тютчева “Я знаю в праосені пору”.

На вибір: намалювати осінь або знайти вірші про осінь інших поетів.